

27ste ZITTING. — 3 JUNIJ.

Mededeeling van ingekomen stukken.

27^{ste} ZITTING.

ZITTING VAN MAANDAG 3 JUNIJ.

(GEOPEND TEN 1 URE.)

Ingekomen: 1°. berigten van leden, verhinderd de zitting bij te wonen; 2°. mededeeling van het overlijden van den heer O. B. 't Hooft van Benthuizen, oud-lid der Kamer; 3°. missives van den waarnemenden Directeur van het Kabinet des Konings; 4°. verzoekschriften. — Behandeling en aanneming van de wetsontwerpen: onteigening ter verbreding van de Lange Pooten te 's Gravenhage; verhooging der begroeting van Nederlandsch Indie voor 1878 en geldleening ten laste van den Staat. — Aanneming zonder beraadslaging van verschillende wetsontwerpen. — Verslagen uitgebragt door de Commissie voor de Verzoekschriften.

Voorzitter: de heer **de Vos van Steenwijk**.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 33 leden, te weten de heeren:

Dumbar, de Sitter, Pincoffs, van Rhemen van Rhemenshuizen, Blussé, van Vollenhoven, du Marchie van Voort-huysen, Duymaer van Twist, Schot, Teding van Berkhout, Prins, Beerenbroek, Pické, van Sasse van Ysselt, Smits, Hengst, van Rijkevorsel, Hein, Viruly, Thooft, Geertsema, Vos de Wael, de Villers de Pité, Borsius, Stork, Buchner, van Aylva van Pallandt, Smit, Huydecoper van Maarsseveen, de Raadt, van Eysinga en van Akerlaken;

en de heeren Ministers van Finantien, van Kolonien, van Justitie, van Waterstaat, Handel en Nijverheid en van Marine.

De notulen van het verhandelde in de vorige zitting worden gelezen en goedgekeurd.

De **Voorzitter** deelt mede:

dat zijn ingekomen:

1°. berigten van de heeren van Swinderen en Coenen, dat zij verhinderd worden de zitting bij te wonen, de eerste wegens ongesteldheid zijner echtgenoot, de tweede wegens eigen ongesteldheid.

Deze berigten worden voor kennisgeving aangenomen.

2°. berigt van mevrouw de weduwe 't Hooft van Benthuizen, geboren Timmers Verhoeven, houdende mededeeling van het overlijden van den heer Otto, Boudewijn, 't Hooft van Benthuizen, oud-lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal.

Dit berigt wordt voor kennisgeving aangenomen, en de Voorzitter gemagtigd deze mededeeling te beantwoorden met eene betuiging van rouwbeklag.

3°. een en twintig missives van den waarnemenden Directeur van het Kabinet des Konings, houdende kennisgeving van de bekrachtiging door Z. M. den Koning van even zoo vele wetsontwerpen, als:

naturalisatie van E. F. Schoppenbauer en tien anderen;

naturalisatie van H. M. Rossmann en negen anderen.

Deze missives worden voor kennisgeving aangenomen.

4°. de navolgende verzoekschriften, als:

van J. J. Mulder van de Graaf te 's Gravenhage onder overlegging van een afdruk van een ter zake aan de Tweede Kamer gericht adres, betreffende het aanhangig wetsontwerp tot onteigening ten behoeve der verbreding van de Lange Pooten te 's Gravenhage.

De **Voorzitter**: Aangezien dit wetsontwerp heden aan de orde is gesteld en het adres reeds gelrukt aan de leden is rondgedeeld, stel ik voor dit ter inzage voor de leden op het bureau van den Voorzitter neder te leggen.

Dienovereenkomstig wordt besloten.

van J. Houtvast en 30 anderen te Oirsbeek, houdende bezwaren tegen het wetsontwerp op het regt van successie;

van W. Brouwers en 17 anderen te Meerssen, als boven;

van P. C. Corneli en 68 anderen te Houthem, als boven;

van H. J. Goessens en 29 anderen te Amstenrade, als boven;

van P. D. Pelmer en 34 anderen te Ubach over Worms, als boven;

van G. Janssen en 41 anderen te Berg en Terblijt, als boven;

van M. J. Dostants en 63 anderen te Rimburch, als boven;

van J. M. Maessen en 12 anderen te Schin op Geulle, als boven;

van den gemeenteraad van Ringelrade, als boven;

van W. Ernon en 55 anderen te Mheer, als boven;

van C. Bruls en 22 anderen te Tegelen, als boven;

van A. Erens en 24 anderen te Wijnandsrade, als boven;

van het bestuur der vereeniging »Belastingstelsel" gevestigd te Roode Haan, gemeente Leens, houdende adhaesie aan het wetsontwerp op het regt van successie.

Deze adressen zullen worden verzonden naar de Commissie voor de Verzoekschriften.

131. Verhooging der begrooting van Nederlandsch Indie voor het dienstjaar 1878.

Aan de orde is de behandeling van:

I. Het WETSONTWERP TOT ONTEIGENING TEN BEHOEVE DER VERBREEDING VAN DE LANGE POOTEN TE 'S GRAVENHAGE.

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Tak van Poortvliet**, *Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid*: Mijnheer de Voorzitter! Het bekende verschil van gevoelen omtrent de grenzen der toepassing van de wet van 28 Augustus 1851, op de onteigening ten algemeenen nutte, wordt in het Verslag van de Commissie van Rapporteurs op nieuw duidelijk uiteengezet. De Regering deelt in de meening van hen, die eene toepassing der wet van 1851 in beperkten zin voorstaan. Zij meent dat niet meer onteigend kan worden dan tot verkrijging van datgeen, waarvan het algemeen nut is uitgesproken, noodig is. De juiste aanwijzing der grenzen van te onteigenen perceelen geschiedt natuurlijk ingevolge de bepalingen der wet van 1851, na voorafgaand onderzoek, bij Koninklijk besluit. Tot dusverre heeft deze toepassing der wet tot geene moeilijkheden aanleiding gegeven. Mogt dat echter later het geval worden, dan zal de Regering niet nalaten de noodige voorstellen tot wijziging der wet op de onteigening aan de Staten-Generaal voor te leggen.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het *wetsontwerp tot onteigening ten behoeve der verbreding van de Lange Pooten te 's Gravenhage*, wordt met 30 tegen ééne stem aangenomen.

Tegen heeft gestemd de heer Dumber.

II. Het WETSONTWERP TOT VERHOOGING DER BEGROOTING VAN NEDERLANDSCH INDIE VOOR HET DIENSTJAAR 1878.

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Duymaer van Twist**: Mijnheer de Voorzitter! Ik wensch eenige oogenblikken van de aandacht der Kamer te vragen om het een en ander in het midden te brengen, zoowel betreffende hetgeen in ons Verslag voorkomt omtrent dit wetsontwerp als omtrent hetgeen daarin voorkomt *ter gelegenheid* van dit wetsontwerp.

De eerste vraag, die hier te beantwoorden is, is deze: bestaat er *behoefte* aan spoorwegen op Java, ook met het oog op de *ontwikkeling* van dat deel van het Rijk? De behoefte wordt thans, ook in deze Kamer, blijkens het Eindverslag, vrij algemeen erkend. Daarover dus geen woord meer.

Maar de vraag, waarover de gevoelens uiteenloopen, is deze: zal men de vervulling dier erkende behoefte *uitstellen*, of zal men met die vervulling een *aanvang maken*?

De voorstanders van het uitstel wijzen op den minder gunstigen finantielen toestand. Die min gunstige toestand, meenen zij, is ook voor een deel veroorzaakt door de toeneming van de Indische uitgaven; niet alleen gewone, maar ook buitengewone, voor openbare werken, en vooral niet te vergeten, voor oorlogskosten.

En zeker, het kan niet ontkend worden, dat wij door dat een en ander in den laatsten tijd voor een en ander niet meer zoo ruim als vroeger uit de Indische bronnen ten behoeve van het moederland hebben kunnen putten. Doch aan den anderen kant is ook zeker dat, tot hertoe althans, de Indische bronnen zelve meer dan voldoende geweest zijn om die uitgaven te bestrijden.

Maar de voorstanders van uitstel wijzen vooral op de uitgaven, benodigd voor de kostbare werken hier te lande, waartoe reeds besloten is; op de spoorwegwet van 1860, die nu nog niet geheel is uitgevoerd; op de nieuwe spoorwegwet van 1875; op den Rotterdamschen waterweg; op de vestingwet; terwijl niemand nog in staat is om het miljoenen-

tal te berekenen, voor dit een en ander benodigd, en toch niemand er aan denkt die werken onuitgevoerd te laten. Ik ontken niets van dit alles, Mijnheer de Voorzitter, maar ik vraag: mag daarin eene reden gezocht worden, om die erkende behoeften in Indie onvervuld te laten? Aangenomen dat men hier te lande te veel op zijne hoorns genomen heeft (wat ik onbesproken laat), mag men dan voor die fout Indie laten boeten?

Mijne meening is dat, volgens onze Grondwet, Nederlandsch Indie als *bezitting* van het Rijk een *deel* uitmaakt van het Rijk, en dat daaruit voortvloeit de *verplichting*, ook voor de wetgevende magt, om voor de vervulling der behoeften, zoowel van het eene als van het andere deel des Rijks te zorgen, en te waken dat niet het eene deel ten behoeve van het andere wordt geëxploiteerd.

En dit klemte nog te meer, naar mate de wetgevende magt ook in de laatste jaren (om van vroeger niet te spreken) in ruimere mate beschikt heeft over baten uit Indische bronnen in 's Rijks kas gevloeid, ten bate van het Rijk in Europa, zelfs door amortisatie van schuld. Is dat zoo, dan durf ik vragen of het met dien pligt is overeen te brengen, wanneer men nu zegt: wij hebben zooveel uitgaven gedaan ten behoeve van het deel in Europa, laat ons met de vervulling van de behoeften voor het andere deel nog wat wachten? En wachten, hoe lang? Tot dat al de werken die ik straks noemde zullen voltooid zijn, en misschien daarenboven de nieuwe plannen van den Minister van Waterstaat verwezenlijkt zullen zijn? Is dat de bedoeling, dan kan Indie lang wachten op de vervulling zijner behoeften!

Zegt men nu: wij bevinden ons reeds in finantieel moeilijkheden, en die zullen nog toenemen als wij daarenboven besluiten tot aanleg van spoorwegen in Indie, die alléén, voor zoover de tegenwoordige voordragt betreft, op ongeveer 40 miljoen berekend worden; zegt men dit, dan zal geen verstandig man dit tegenspreken.

Het is *mogelijk* dat wij niet alleen voor spoorwegen en andere openbare werken hier te lande maar ook voor de spoorwegen in Indie zullen moeten leenen.

Ik maak mij geen illusien nu, evenmin als vroeger. Ik heb nooit behoord tot diegenen, die meenden dat men maar te besluiten had tot uitgaven voor vestingwerken, spoorwegen enz. en dat het geld dan van zelf wel zou toevloeijen uit hoogere opbrengst van belastingen of uit Indische baten. Maar dat zeg ik: dat, de behoefte aan openbare werken erkend zijnde, ik niet kan inzien waarom men *wel* geld zou mogen leenen voor zulke werken ten behoeve van het eene deel van het Rijk, en niet ten behoeve van het andere.

Slechts dit eene verlicze men daarbij nimmer uit het oog, — en het geldt zoowel het eene als het andere deel van het Rijk, — dat wanneer men zulke groote en kostbare zaken des noods door geldleeningen wil tot stand brengen, *verhooging van belastingen onvermijdelijk is*.

Aangenomen dus dat wij een aanvang willen maken met de vervulling der behoefte aan sporen op Java, welke van de twee stelsels verdient dan de voorkeur, *Staatsaanleg*, of *aanleg bij concessie*?

Hier wordt Staatsaanleg voorgesteld; en ik erken dat dit voor mij de zwarte zijde is van het voorstel.

Ik was altijd en ben nog tegenstander van Staatsaanleg, omdat dit verreweg de kostbaarste wijze van uitvoering is. Ik herinner mij, het is reeds eenige jaren geleden, en de tegenwoordige Minister van Kolonien zal het zich ook wel herinneren, ik herinner mij eens een duidelijk en afdoend betoog te hebben gelezen van de *millioenen schats*, die toen reeds de Staatsspoorwegen hier te lande hadden gekost, *meer* dan hetgeen zij zouden gekost hebben bij concessie met subsidie, zoo als oorspronkelijk was voorgesteld. Men spreekt van *indirecte voordeelen*, die de geringe rente onzer Staatsspoorwegen zouden vergoeden. Ik ben er verre af die indirecte voordeelen te ontkennen; maar die zullen toch *wel dezelfde* blijven, op welke wijze de spoorwegen ook mogen zijn aangelegd, hetzij van Staatswege of bij concessie.

Ik zal er niets meer van zeggen, want het zou *volkomen*

131. Verhooring der begrooting van Nederlandsch Indie voor het dienstjaar 1878.

nutteloos zijn. Ik weet, dat zoo als de zaken nu staan, wanneer ik spoorwegen voor Indie wil, ik mij aan Staatsaanleg moet onderwerpen; te meer omdat ik ook de verdediging van de contracten met de Indische Spoorwegmaatschappij gesloten niet op mij zou willen nemen. En daarom zeg ik, al is het met leedwezen: het zij zoo, aanleg van Staatswege.

Over *Staatsexploitatie* zal ik thans niet spreken. » Die quaestie blijft ongepraëjudiceerd », zegt de Minister. Dat is ook mijne meening. Maar ik voeg er bij, te hopen en te vertrouwen, dat de Regering haar niet zal praëjudiceren door niets te doen tot dat het oogenblik van exploitatie zal zijn aangebroken en er dan niets anders overblijft dan exploitatie door den Staat.

Over de keuze en de rigting van de voorgestelde lijnen zal ik niet spreken; ik ben niet genoeg deskundige noch met de plaatselijke omstandigheden en bezwaren bekend, om daarover een zelfstandig oordeel te durven uitspreken; en leg mij dus te dien opzichte neder bij hetgeen door den Minister in dit wetsontwerp, zeker op raad van zijne deskundige adviseurs, is voorgesteld.

Nu kom ik tot de belangrijke vraag, waaruit de kosten van de spoorwegen op Java zullen betaald worden? Zullen ze betaald worden uit dat onderdeel der algemeene Rijkskas, dat, als bestaande uit inkomsten uit Indische bronnen, onder beheer en ter beschikking staat van den Minister van Kolonien? Ook dan wanneer de Indische bijdragen daardoor zouden kunnen worden aangetast? Of zullen zij betaald worden uit de opbrengst van geldleeningen door den Staat gesloten, welke opbrengst gevloeid is in dat onderdeel der algemeene Rijkskas, dat onder beheer en ter beschikking staat van den Minister van Finantien? Maar dat dan overgeschreven zou moeten worden op dat andere onderdeel der algemeene Rijkskas, dat staat onder beheer van den Minister van Kolonien?

Ik antwoord met den Minister van Kolonien: het is mij tamelijk onverschillig.

In de zitting der Tweede Kamer van den 14den Meil. (Bijblad blz. 774 a), zeide de Minister zeer te regt: » Wanneer men in onzen tegenwoordigen toestand bij voorbeeld vijf millioen voor die werken ging leenen, dan zou dat niets meer dan een boekpost zijn; de Minister van Finantien zou die vijf millioen aan den Minister van Kolonien uitbetalen, en deze zou ze à titre van bijdragen aan zijnen ambtgenoot van Finantien teruggeven. »

Maar, zoo vraagt men, worden de Indische bijdragen dan niet prijs gegeven, wanneer men den eersten weg volgt? Mijns inziens, in geen deele.

Het zou dan wel kunnen gebeuren, dat men in een gegeven jaar de Indische bijdrage geheel of althans gedeeltelijk zou moeten missen, maar daar staat tegenover, dat men dan even zoveel minder uit het provenu der geldleening ten behoeve van Indie zou behoeven beschikbaar te stellen.

Maar ik voor mij wensch vast te houden aan het beginsel, dat het alleziens rationeel, regtvaardig en billijk is, een gedeelte van hetgeen uit de Indische bronnen in 's Rijks kas is gevloeid, te bestemmen tot bestrijding van uitgaven, gedaan ten behoeve van het deel van het Rijk in Europa; en dat de Indische financiële huishouding zoodanig behoort te zijn ingerigt, dat onder gewone omstandigheden dat gedeelte tot dat doel kan worden beschikbaar gesteld.

Na hetgeen ik bij eene vorige gelegenheid (Indische begrooting 1878) over deze zaak heb gezegd, zal ik daarover thans niet verder uitweiden.

Ik sprak zoo even over de *Indische bijdragen*.

Die bijdragen staan in verband met een vraagstuk, dat thans, ook blijkens ons Verslag, meer dan vroeger aan de orde komt, namelijk: de *regeling van de financiële verhouding tusschen Nederland en Indie*. Daarover nog een woord.

Ik zal niet behoeven te verzekeren dat, wanneer met die regeling bedoeld wordt: verbetering in sommige opzichten van hetgeen te dien aanzien door de Indische comptabiliteitswet of door de praktijk is ingevoerd en vaststelling van hetgeen thans nog zwevende is, ik gaarne tot zoodanige regeling zal medewerken. Maar ik mag tevens

niet ontveinzen, dat onder dien naam van regeling der financiële verhouding tusschen Nederland en Indie, door sommigen althans, veel meer begrepen wordt dan, naar mijne wijze van zien, daaronder begrepen kan en mag worden.

Het is toch bekend, dat sommigen willen wat zij noemen: *volledige afscheiding tusschen de Nederlandsche en de Indische finantien*; met dien verstande dat zij wel, des noods, zouden kunnen berusten in eene zekere *afkoopsum*, als het ware bij transactie tusschen twee partijen te bepalen, jaarlijks door Indie aan Nederland uit te betalen; maar dan ook met dat gevolg, dat, als er dan nog een saldo op Indische dienstjaren mogt overschieten, dit geheel zou blijven ter beschikking -- ja, van wie? Van een te creëren *wetgevend ligchaam* in Indie, over welks samenstelling men dan verder zou kunnen spreken, maar dat, zoo het al niet uitsluitend uit Europeanen zou moeten bestaan, aan deze toch zeker het overwigt zou verzekeren.

Ik durf met vertrouwen vragen: zou door zoodanig wetgevend ligchaam beter de behartiging verzekerd zijn der belangen van de *inlandsche bevolking* in Indie, welke belangen toch, naar ik meen, steeds op den voorgrond moeten staan? Ik voor mij heb in dit opzigt meer vertrouwen op de wetgevende magt in Nederland en op de controle van de beide Kamers der Staten-Generaal.

Maar wat daarvan zij, dit schijnt mij zeker dat men met de uitvoering van dat plan zal moeten wachten totdat de bestaande Grondwet zal zijn herzien.

In ieder geval staat dit bij mij vast, dat ik tot het invoeren van zoodanige afkoopsum in geen geval zou willen medewerken.

Ik ben van meening, dat, althans zoolang de tegenwoordige Grondwet bestaat, bij elke regeling gelijk de hierbedoelde de volgende punten op den voorgrond moeten blijven staan:

dat die regeling worde vastgesteld niet bij wijze van transactie tusschen twee partijen, maar door de wetgevende magt van het Rijk, *zelfstandig*, doch met inachtneming van den op haar rustenden pligt om de belangen van de beide deelen van het Rijk gelijkelijk te behartigen;

dat alle uitgaven, voor een der beide deelen van het Rijk gedaan, zijn *Staatsuitgaven* en alle inkomsten van een der beide deelen *Staatsinkomsten*, die vloeijen in eene *algemeene Rijkskas*;

dat evenwel, gelijk het *onvermijdelijk* is (en niet *onmogelijk*, zooals het *Bijblad* mij onlangs deed zeggen), dat men heeft twee huishoudingen en twee administraties, één voor het deel van het Rijk in en één voor het deel van het Rijk buiten Europa, het ook rationeel is dat men hebbe *twee hoofdafdeelingen* van de algemeene Rijkskas; de eene onder beheer en beschikking van den Minister van Finantien, en de andere onder beheer en beschikking van den Minister van Kolonien, naar mate het in de kas aanwezige is voortgevloeid uit Nederlandsche of uit Indische bronnen;

en eindelijk, dat overblijvende saldo's van dienstjaren van een der beide deelen van het Rijk door de wetgevende magt worde beschikt, zoo als zij in het belang van beiden het meest raadzaam zal oordeelen; terwijl diezelfde magt in de nadeelige saldo's zal moeten voorzien.

Nu kan men vragen — en het is inderdaad gevraagd — als dit zoo is, waarom zich dan het hoofd warm gemaakt met die *Indische bijdragen*? De wetgevende magt beschikt immers ook over de saldo's der rekeningen van Indische diensten? Volkomen waar; en als men de *saldo's* der rekeningen van de Indische dienstjaren kon vaststellen te gelijk met de *begrootingen* van die jaren, zou men wellicht die quaestie van de Indische bijdragen kunnen laten rusten. Maar iedereen weet dat dit *niet* kan. Ik laat nu daaren onregelmatigen finantielen toestand, die thans in Indie bestaat, maar in een regelmatigen toestand moeten tusschen de *opening* eener dienst en het vaststellen van het *saldo* van die dienst minstens *drie jaren* verloop. En zoo zou het kunnen gebeuren dat, als ik nu eens de bijdrage op 10 millioen stel, — het cijfer doet niets ter zake — in het eene onderdeel van 's Rijks schatkist 30 mil-

131. Verhooging der begrooting van Nederlandsch Indie voor het dienstjaar 1878.

lioen nutteloos zouden liggen, terwijl het andere onderdeel gebrek had en bijv. schatkistbiljetten moest uitgeven.

Daarom, aangenomen dat het rationeel en regtvaardig is dat een deel van hetgeen uit Indie in de schatkist vloeit, bestemd worde voor uitgaven, gedaan in het Rijk in Europa, is het wenschelijk, dat geleelte bij raming vast te stellen; en daarbij tevens de formule te zoeken, waardoor de Minister van Kolonien in staat gesteld wordt dat deel van de onder zijne beschikking staande Rijkskas, zoo spoedig als de Indische behoeften dit toelaten, over te brengen tot het onderdeel, staande onder de beschikking van den Minister van Financien.

Over de heffing van belastingen in Indie zal ik zeer weinig zeggen. Dat bij de steeds klimmende uitgaven in Indie en bij den voorgenomen aanleg van spoorwegen aldaar, versterking van de middelen noodig is, even als hier te lande, het is mij onbegrijpelijk, hoe een verstandig man dit kan ontkennen. En is het dan niet billijk, dat de Europeanen in de eerste plaats voor verhooging van die lasten in aanmerking komen? *Wel* de inlandsche bevolking, maar *nooit* hebben de Europeanen zich te beklagen gehad over te zware belasting. Zij betalen *veel minder* dan de Nederlanders hier te lande aan 's Rijks kas en niets aan *provinciale en gemeentelasten*.

Het doet mij leed dat de nieuwe voorgenomen belastingen bij de Europeanen in Indie zooveel tegenkanting ontmoeten en niet alleen bij oppervlakkige beoordeelaars, maar ook bij mannen van bekwaamheid en ervaring, voor wie ik alle achting heb. Maar ik zal mij door die tegenkanting, waar ik die ongegrond en onredelijk acht, niet laten weerhouden tot de invoering der bedoelde belastingen mede te werken.

De heer **du Marchie van Voorthuysen**: De rede van den geachten spreker uit Zuidholland noopt mij een enkel woord te zeggen, niet zoozeer om den geachten spreker te bestrijden, — ik zou mij daaraan ook liefst op dit gelied niet wagen — maar om er iets bij te voegen dat hem kan geruststellen en dus waarschijnlijk genoeg zal doen. Het betreft waar hij sprak over eene zaak, waarin wij vroeger veel van gevoelens verschilden, maar waarover wij thans meer elkanders gevoelens naderen, te weten die der spoorwegen. In 1875 heb ik mijn gevoelens daarover uitgesproken. Ik heb toen den aanleg van spoorwegen van Staatswege verdedigd, en wanneer ik nu mag wat in de Tweede Kamer is voorgevallen, door de Regering is verklaard, en ook in ons Verslag is opgeteekend, dan moet ik zeggen dat ik dit niet zonder eenige voldoening heb nagegaan. Mijne meening, steeds verdedigd, ook vóór ik de eer had lid der Vertegenwoordiging te zijn, dat, waar hulp van Staatswege moet worden verleend omdat er zonder deze geen spoorwegen kunnen tot stand komen, de Staat beter deed zelf de zaak te ondernemen dan concessies te garanderen, gelijk men zegt, wordt thans meer en meer gedeeld, en men zou het nu dan ook wellicht onbescheiden vinden zoo ik dit nader wilde toelichten, vooral nadat ik een paar jaren geleden mijne meening uitvoerig heb verdedigd. Is er misschien iets te zeggen voor de spaarzaamheid van bijzondere maatschappijen, waarop toch altijd nog wel iets is af te dingen, wanneer men let op de wijze, waarop zij zich geld moeten verschaffen, — bij mij heeft echter vooral ook steeds de vraag gewogen: *hoe* worden de spoorwegen aangelegd? De meeste voldoening gaf het mij echter te hooren dat iemand, die mij zoo dikwijls op dit gebied bestreden heeft, thans tot mijne meening is genaderd. Hetgeen de geachte afgevaardigde zeide heeft mij grootendeels gerust gesteld. Ik wil dit beantwoorden met ook iets te zeggen, dat hem zal geruststellen. Licht er in de opoffering van meeningen altijd iets moeilijks, ik geloof dat ik hem kan toeroepen: *Solatium miseris socios habuisse malorum*. Werkelijk toch heeft er op dit gebied eene groote verandering van meening plaats.

Tegenover hen, die nog wijzen op de menigte spoorwegen, door concessies tot stand gebragt, kan men niet genoeg herinneren, dat juist dat nemen van een proef op

zoo groote schaal het nadeelige daarvan doet vermoeden, wanneer men van het stelsel terugkomt. Wanneer men ziet, dat desniettemin de meening verandert, dan vraag ik, is dit niet een bewijs, hoe sterk men overtuigd is, dat een andere weg moet worden ingeslagen?

Ik wijs hier op een voorbeeld, dat bij den geachten spreker een goed onthaal vinden zal, omdat het bij ons Java een vrij juist punt van vergelijking oplevert. Ik vestig de aandacht op het voorbeeld, dat op groote schaal door Engelsch Indie geleverd is. Wij toch kunnen ons op dit gebied het best vergelijken met Engelsch Indie. Ook daar was men vroeger van dezelfde meening, bij vorige gelegenheden door den geachten spreker vooral voorgestaan, maar is men nu geheel van gevoelens veranderd. Mijne herinnering raadplegende, was de loop der zaak deze. In 1845 boden twee groote maatschappijen aan Engelsch Indie van spoorwegen te voorzien, doch konden daartoe de gelden niet verkrijgen zonder de toevlugt te nemen tot de hulp van den Staat. Deze verleende die toen op buitengewoon gunstige wijze. Deze hulp bestond in het afstaan om niet van alle gronden, en bovendien eene garantie van 5 pct. voor 99 jaren, op de zeer voordeelige voorwaarde, dat, als later de spoorwegen meer opbragten, de helft van die meerdere opbrengst zoude worden verdeeld tusschen den Staat en de aandeelhouders, doch voor den Staat slechts in zooverre als noodig zoude zijn, om de garantie terug te betalen.

Terwijl nu deze garantie van 5 pct. loopende was stonden de Engelsche 3 pct. gemiddeld meestal op omtrent 90 pct. Indien dus de Staat zelf had geleend om de wegen aan te leggen, had hij slechts eene rente van 3½ pct. moeten betalen, en nu was hij gebonden voor 5 pct. aan garantie. En het gold hier geen geringe som. Het aanzienlijke kapitaal, dat Engeland verschaft, beliep, naar ik meen, 95 millioen ponden sterling, of omstreeks f 1100 000 000.

En wat heeft men nu gezien? Dat na zoo groote offers, na eene proef op zoo groote schaal, de Engelsche Regering in 1869 geheel van gevoelens veranderde, en besloot tot den aanleg van spoorwegen van Rijkswege. Men heeft toen een ontwerp tot aanleg van spoorwegen door den Staat aangenomen, dat 3000 Engelsche mijlen, dat is 1000 uren gaans, omvatte, en bedriegt mijn geheugen mij niet, dan was in het begin van het vorige jaar ⅓ daarvan voltooid.

Die terugkeer op zoo groote schaal bij eene Regering, die in den regel op finantieel gebied bekend staat als wel wetende wat zij doet, is eene geruststelling voor den geachten afgevaardigde uit Zuidholland, waar hij aan zijne meening een offer moest brengen. Ik maak van zulke offers geen verwijt, maar ik verheug mij daarover te meer, wanneer zij gedaan worden door iemand, wiens zienswijze op mij steeds indruk maakte. Elk offer van meening, zelfs gegrond op eene wijziging van overtuiging, acht ik iets edels: het is een zegepraal op de eigenliefde.

De heer **Duymaer van Twist**: Ik zal niet treden in eene breedvoerige behandeling van de vraag door den geachten vorigen spreker besproken omtrent den aanleg van spoorwegen in Britsch Indie.

Het is gebleken — zegt die geachte afgevaardigde — dat aanleg bij concessie met garantie niet heeft voldaan, en dat men daarvan is teruggekomen. Dat feit was mij bekend; maar daarmee is nog niet uitgemaakt dat het verlaten *beginsel* verkeerd was. Om dat te kunnen beoordeelen zou men de voorwaarden moeten kennen en bestuderen, welke de Engelsche regering heeft gesteld bij het verleenen der concessien. Wellicht was het verlaten *beginsel* verkeerd toegepast. Ik laat dit alles daar, maar wijs op één feit. Op Java zijn wij gelukkiger geweest. Wel is waar heeft de eerste aanleg van spoorwegen aldaar, bij concessie, met eenige moeilijkheden te kampen gehad, wat inderdaad niet te verwonderen is; maar bij slot van rekening is die zaak toch vrij wel geslaagd. De spoorwegen hebben den Staat weinig gekost, en de aandeelen staan, naar ik meen, thans 103 pct.

De heer **Pincoffs**: Mijnheer de Voorzitter! Ik wensch met een kort woord de stem te motiveren, die ik over

27ste ZITTING. — 3 JUNIJ.

131. Verhooging der begrooting van Nederlandsch Indie voor het dienstjaar 1878.

dit wetsontwerp zal uitbrengen. Met het oog op het debat dat ons nog in den loop dezer zitting wacht, wensch ik rekenschap te geven waarom ik vóór dit wetsontwerp zal stemmen.

Na hetgeen door den heer Duymaer van Twist is gezegd, kan ik kort zijn.

In mijne afdeeling is het punt van uitstel, met het oog op onzen finantielen toestand, sterk op den voorgrond gesteld. Niettegenstaande ik morgen hoop te bewijzen dat mijne zienswijze over onzen finantielen toestand in de laatste jaren niet is veranderd, zal ik toch voor dit wetsontwerp stemmen, omdat het mijns inziens eene groote onbillijkheid zoude zijn het te verwerpen.

Zij, die van uitstel spreken, doen het wel eenigermate voorkomen, als of het hier eene nieuwe zaak gold. Zij vergeten dat de zaak van aanleg van spoorwegen op Java jaren lang onder verschillende vormen is aanhangig geweest, van Staatsaanleg concessie en van concessie Staatsaanleg geworden is, om eindelijk nu in behandeling genomen te worden, nadat men zoo geruimen tijd in Indie met gespannen verwachting naar dat oogenblik verlangd heeft. Gaat men nu na dat men, hangende die zaken, toen onze finantie toestand werkelijk bezorgdheid moest inboezemen, niet gearzeld heeft groote en kostbare werken hier te voteren, zou het dan geene groote onbillijkheid zijn om, nu eindelijk uitvoering aan die werken in Indie zal gegeven worden, dien finantielen toestand te doen wegen om te weigeren wat, na onderzoek, nuttig en noodig voor Indie blijkt te zijn? Ondanks onzen finantielen toestand acht ik het dus niet alleen regtvaardig, dit wetsontwerp aan te nemen, maar zelfs uit een finantieel oogpunt verstandig. Immers nu directe voordeelen uit Indie helaas in den laatsten tijd door bijzondere omstandigheden niet meer bestaan, is de ontwikkeling van Java voor indirecte voordeelen in de toekomst van het grootste belang. Daarom mogen wij niet aarzelen voor Indie te doen wat wij voor Nederland doen.

Ik zal over die verhouding tusschen Nederland en Indie niet uitweiden na hetgeen daaromtrent door den heer Duymaer van Twist is gezegd, voor wiens meening ik de grootste achting koester, maar wanneer ik gesproken heb van regtvaardigheid voor Indie dan is het omdat, terwijl ik het niet meer dan natuurlijk vond dat wij onze eigen werken in Nederland uit die Indische overschotten hebben bekostigd zonder tot leenen onze toevlugt te nemen, aan den anderen kant, nu Indie door bijzondere omstandigheden zelfs geen overschot meer oplevert, wij, mijns inziens, voor dat deel onzer bezittingen van ons Rijk, zoo als de geachte spreker uit Zuidholland te regt zegt, datgene moeten doen wat noodig is.

Wanneer ik dat regtvaardigheidsbeginsel op den voorgrond stel dan wensch ik echter tevens ten krachtigste te doen uitkomen dat er op de Ministers van Kolonien en van Finantien een zware pligt rust, namelijk, om te zorgen dat het regtvaardigheidsbeginsel niet eenzijdig worde toegepast. Wij in Nederland betalen op dit oogenblik veel, en zullen nog veel meer moeten betalen om ons finantieel evenwigt te herstellen. En nu zou ik het in de hoogste mate onregtvaardig achten dat daár, waar wij naar billijkheid aan Indie geven wat wij voor Nederland noodig achten, niet in even ruime mate in de kosten daarvan in Indie werd bijgedragen. Het wordt tijd, meer dan tijd, dat gebroken worde met *overdrevene* philanthropie voor hen, die, omdat zij in het Indische klimaat wonen, meenen dat zij daarom voor een groot deel behooren vrijgesteld te zijn van het bijdragen in de lasten van den Staat. En wanneer ik nu naga hoe nietig het deel is dat door de Europeesche bevolking in Indie gedragen wordt in de belasting, en op welke wijze dus een onbehoorlijke bevoordeeling ten opzichte van de belasting tegenover Nederland plaats heeft, dan wensch ik, terwijl ik aan den eenen kant pal sta voor de regten van Indie, om het de voordeelen te geven die wij genieten, ook even pal te staan voor den eisch, dat dat deel van het Rijk behoorlijk drage in de belastingen, die goed moeten maken de leeningen en aflossingen, benodigd voor buitengewone werken. Ik zal dan ook stemmen voor dit wetsontwerp, in de vaste overtuiging dat deze Regering

ernstig de handen aan het werk zal slaan om de door mij aangevoerde onbillijkheid te doen ophouden.

Ten opzichte van de quaestie omtrent den Staatsaanleg en den aanleg door particulieren wensch ik het volgende te zeggen. Als regel — en te dien opzichte verschil ik van den heer van Voorthuysen — ben ik geen voorstander van Staatsaanleg, echter ben ik geworden een absoluut voorstander van den aanleg van Staatswege. Met korte woorden wensch ik te zeggen waarom.

Tijdens die quaestie hangende was heb ik de eer, en ik mag wel zeggen den last gehad, te zijn voorzitter van de Staatscommissie benoemd om te zoeken eene formule, waarop de concessien voor Indie zouden kunnen worden verleend. Die betrekking heeft mij in de gelegenheid gesteld in contact te komen met eerste finantie specialiteiten op dat stuk in Europa. De ondervinding heeft mij toen geleerd dat de eischen, die gesteld werden en moesten worden, om over te gaan tot den aanleg van spoorwegen in Indie, bij de enorme risico's daaraan verbonden, van dien aard waren, dat ik tot de overtuiging ben gekomen dat, wanneer de Staat zulke risico's te dragen heeft, zoodanig voor alle kwade kansen moet opdraaijen, en aan den anderen kant de aandeelhouders de voordeelen hebben wanneer de zaak medevalt, ik dan bepaald moet worden voorstander van Staatsaanleg voor Indie. En zij, die op dit stuk mogten twijfelen, zouden, wanneer zij dat met mij hadden doorgemaakt, eveneens geen oogenblik aarzelen om die meening te volgen, dat de Staat niet anders kan en mag dan dien aanleg zelf te doen. Ik zal dan ook uit dat oogpunt gaarne mijne stem aan dit wetsontwerp geven.

De heer **du Marchie van Voorthuysen**: Mijnheer de Voorzitter! Na hetgeen zoo even gezegd is door den anderen geachten afgevaardigde uit Zuidholland kan ik met eene enkele opmerking volstaan. Het schijnt dat ik mij te vroeg verheugd had. Uit hetgeen de eerste geachte spreker in den aanvang gezegd heeft, meende ik te mogen opmaken dat hij thans mijne denkbeelden omtrent den aanleg van spoorwegen naderde, maar uit het later aangevoerde zoude men bijna het tegendeel afleiden. Zijn verwijzen naar den spoorweg die in Indie reeds aangelegd is, zal, geloof ik, aan de Vergadering de overtuiging gegeven hebben, dat de geachte spreker van zijne eerste denkbeelden nog niet zoo geheel vrij is. Ik zal echter niet trachten den geachten afgevaardigde verder te overtuigen. Alleen wil ik tegenover zijne tevredenheid met dien uitslag mij met het antwoord vergenoegen, dat juist de geschiedenis van den eersten spoorwegaanleg op Java door concessie met garantie, voor mij niet uitlokkend genoeg was, om mijne meening te wijzigen.

De heer **van Bosse**, *Minister van Kolonien*: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb het voorrecht eene zeer gemakkelijke taak voor mij te hebben. De drie woordvoerders hebben het wetsontwerp niet alleen niet bestreden, maar — vooral de beide geachte afgevaardigden uit Zuidholland — het zelfs zoo krachtig verdedigd, dat ik er bijna niets behoef bij te voegen. Ik zal mij dus bepalen tot eene enkele opmerking, waartoe de redevoeringen en het Verslag der Kamer aanleiding geven.

In het Verslag wordt de vraag gesteld of Staatsaanleg, dan wel aanleg bij concessie de voorkeur verdient.

Ik behoer onder hen, die vroeger veel met concessie op hadden, en — het is reeds opgemerkt — bepaald van oordeel waren dat aanleg door particulieren verre de voorkeur verdient boven aanleg door den Staat. In één opzigt zou ik nog van die meening zijn, namelijk wanneer men concessie vroeg zonder hulp van den Staat, maar wanneer het geldt subsidien of rentegarantie, dan blijf ik een bepaald tegenstander van aanleg van spoorwegen door particulieren.

Ik zal van de laatst gesloten overeenkomsten, waaraan de Tweede Kamer hare goedkeuring weigerde, niet veel zeggen; ik mag het lijdén dat men die contracten eene concessie noemt, maar in mijne oogen waren zij niets anders dan overeenkomsten, waarbij eene Maatschappij zich verbond om voor geld, dat de Staat zou geven, spoorwegen

131. Verhooging der begrooting van Nederlandsch Indie voor het dienstjaar 1878.

te bouwen, terwijl de Staat alle kwade kansen voor zijne rekening zou houden. Dit was ook mijn voornaamste bezwaar tegen die concessie.

Ik moet verder doen opmerken, dat de spoorweg van Samarang naar de Vorstenlanden, even als die van Batavia naar Buitenzorg, alle kans op een goeden uitslag beloofde. Hetzelfde meen ik te mogen verwachten van den spoorweg in het oosten van Java. Maar als men spoorwegen heeft aan te leggen in de Preanger, of die Solo en Djokjo moeten verbinden met de residentien Banjoemas en Bagelen, waar men te worstelen heeft met de bezwaren aan bergstreken eigen, dan betwijfel ik zeer of men voor zulk een aanleg liefhebbers zou vinden voor concessie zonder Staatsgarantie.

Een ander punt betreft de bijdrage. Daarentrent kan ik kort zijn, want ik stem, wat dit punt betreft, geheel overeen met hetgeen de geachte afgevaardigde uit Zuidholland er van heeft gezegd.

Het eenige wat in aanmerking zou moeten komen bij de verdeling van die algemeene lasten van de beide deelen van het Koninkrijk, zou wezen of men ordeshalve welligt niet ten laste van de Indische begrooting zou moeten brengen uitgaven die op de Staatsbegrooting staan en die ten behoeve van Indie worden gedaan. Misschien zijn daarvoor wel termen te vinden. Vele berekeningen zijn daaromtrent reeds gemaakt.

In het Verslag der Kamer wordt de wensch uitgedrukt om de Indische bijdrage op te voeren tot een minimum van 10 miljoen. Wanneer het denkbeeld, zoo even geopperd, verwezenlijkt zou kunnen worden, dan nog zou men lang moeten cijferen om tot 10 miljoen te komen. Berekeningen van dien aard zijn dikwijls gemaakt, de hoogste die mij voorkwam was $5\frac{1}{2}$ miljoen, maar als men de details nagaat, stuit men echter op een aantal kleine vergissingen.

Onder die $5\frac{1}{2}$ miljoen bij voorbeeld kwamen voor een aantal uitgaven die op de Staatsbegrooting staan, maar die reeds met de Indische begrooting worden terugbetaald.

In dit opzigt heerschen er dwaalbegrippen, die ik ook, men vergeve het mij, in het Verslag der Kamer heb teruggevonden. Er wordt daar melding gemaakt van uitgaven die op de Staatsbegrooting staan, bij voorbeeld voor onderwijs, militaire akademie, opleiding van Indische ambtenaren enz., welke allen in verband tot Indie staan. Maar dit bepaalt zich tot de bezoldiging van drie hoogleeraren aan de Akademie te Leiden. De kosten voor opleiding van Indische officieren worden reeds nu uit de Indische begrooting bestreden.

Voor posterijen staat, wat Indie betreft geen enkele cent op de Staatsbegrooting. De eenige post van belang die op de Staatsbegrooting voorkomt, is de uitgave voor Marine.

Ik ben met mijn ambtgenoot van Marine reeds in overleg getreden om te berekenen hoe die post op de Indische begrooting gebracht zal kunnen worden.

In het Verslag wordt ook het gevoelen uitgedrukt dat sommige leden in deze opdrijving van uitgaven en het aanleggen van verbindtenissen voor de toekomst, zoo al geen toelag, dan toch den grond bespeurden, om de Indische bijdragen ook voor het vervolg aan Nederland te onttrekken.

Ik verzeker gaarne, dat noch bij mij, noch bij de Regering een toelag bestaat van dien aard.

Integendeel. De voordragt tot belastingheffing van Europeanen bewijst, dunkt mij, duidelijk dat het geenszins mijns bedoeling is, om het daarheen te leiden dat ook in de toekomst elke bijdrage uit Indische baten aan den Staat zal worden onthouden. Wanneer men de uitgaven voor de beide groote deelen des Rijks op de begrooting uittrekt en zelfs daarbij voegt eene zekere raming, zooals in de laatste jaren gebruikelijk was, van hetgeen uit eene der beide afdeelingen zou kunnen overschieten op de dienst en hetgeen ten algemeenen nutte zou kunnen worden aangewend, dan zal men altoos nader te beslissen hebben over het eventueel batig slot, of van de Indische, of van de Nederlandsche begrooting, dat na afsluiting van de dienst zal blijken te bestaan. Vooral te dien aanzien meen ik te moeten verklaren, dat ik volkomen eenstemmig denk met den geachten afgevaardigde uit Zuidholland, den heer Duymaer van Twist. Ik meen, dat er nooit en onder geen voorwaarde sprake van mag

zijn om zoodanig batig slot te stellen ter beschikking van zeker wetgevend ligchaam, dat men in Indie zou oprigten. Zoo als de zaken nu staan, twijfel ik er toch geen oogenblik aan, of zulk een batig slot zou dan *niet* ten behoeve van de inlandsche bevolking worden aangewend. Ik ben het dus volkomen eens met den geachten spreker, dat geen ander ligchaam dan de Nederlandsche Wetgevende Magt daarover zal mogen beschikken; dit is de beste waarborg voor de belangen van de inlandsche bevolking, welke ons hier toch ook in de eerste plaats ter harte moeten gaan.

Ik eindig met de verklaring, dat ik het ook met den tweeden geachten afgevaardigde uit Zuidholland, den heer Pincoffs, eens ben, — hij kan daarvoor het bewijs vinden in de voordragt der Regering — dat het zaak is om de belastingen in Indie te versterken en het Europeesche deel der bevolking op Java daarin een ruimer aandeel te doen dragen dan tot nog toe gebruikelijk was.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsontwerp tot verhooging der begrooting van Nederlandsch Indie voor het dienstjaar 1878, in stemming gebracht, wordt met 24 tegen 9 stemmen aangenomen.

Voor hebben gestemd de heeren: Hein, Viruly, Geertsema, Borsius, Stork, Buchner, van Aylva van Pallandt, Smit, Huydecoper van Maarsseveen, de Raadt, van Eysinga, van Akerlaken, Dumbard, de Sitter, Pincoffs, van Rhemen van Rhemenshuizen, Blussé, van Vollenhoven, du Marchie van Voorthuysen, Duymaer van Twist, Schot, Teding van Berkhout, Prins en Pické.

Tegen hebben gestemd de heeren: Thooft, Vos de Wael, de Villers de Pité, Beerenbroek, van Sasse van Ysselt, Smits, Hengst, van Rijkevorssell en de Voorzitter.

III. Het WETSONTWERP HOUDENDE VASTSTELLING DER BEGROOTING DER UITGAVEN VOOR HET FONDS TOT HET GEVEN VAN VOORSCHOTTEN AAN PLANTERS VOOR DE KOSTEN VAN AANVOER VAN VRIJE ARBEIDERS IN DE KOLONIE SURINAME OVER 1878.

Dit wetsontwerp wordt zonder beraadslaging met algemeene stemmen aangenomen.

IV. Het WETSONTWERP TOT HET AANGAAN VAN EENE GELDLEENING TEN LASTE VAN DEN STAAT.

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Dumbard**: Ik heb lang gearzeld, Mijnheer de President, of ik mijne stem aan dit wetsontwerp zou kunnen geven en wel omdat in de andere Kamer een amendement, om de leening met 10 miljoen te verminderen, was verworpen. Naar mijne overtuiging lag aan dat amendement een juist denkbeeld ten grondslag. Ik meende dat de Regering genoeg had aan eene leening van 33 miljoen, waardoor de nadeelige saldo's van een paar vorige jaren konden geëkwilibreren en tevens de uitgaven van dit jaar in orde zouden komen, en dat het dus verstandiger was niet meer schuld te maken dan volstrekt noodig was, daar men geen schulden kan aangaan zonder daarvoor rente te moeten betalen en voor de aflossing te moeten zorgen. Wat men ook zegge, ik geloof dat wel vaststaat, dat die 10 miljoen op het oogenblik eigenlijk zonder emplooi zullen zijn.

Ik zal over die zaak niet verder spreken, want zij is afgedaan. Het heeft mij leed gedaan dat de beslissing in de andere Kamer zoo is geweest, maar zij is er eenmaal en daar moet men bij blijven.

Maar eigenlijk heeft mij nog meer leed gedaan de wijze waarop de Minister van Financien dat amendement bestreden heeft. Hij heeft er toch, *coûte que coûte* zou ik zeggen, een votum van wantrouwen in willen zien. Dit is zoover gegaan, dat er zelfs leden opgestaan zijn, die meenden dat de Minister de portefeuille-questie stelde. Gelukkig heeft hij zich gehaast die leden te overtuigen dat zij zich vergisten. Ik zeg *gelukkig*, want van portefeuille-questien hebben wij werkelijk in de laatste tijden te veel gehad, om te wenschen er zoo terstond weder eene te zien. Maar het heeft mij leed gedaan

125. Aangaan van eene geldleening ten laste van den Staat.

dat, terwijl de voorstellers van het amendement met ronde woorden hadden verklaard, dat zij er volstrekt niet aan dachten minder vertrouwen in den Minister te betuigen, de Minister toch tot het laatste toe volgehouden heeft, dat het eenigermate een votum van wantrouwen was.

Ik heb het altijd betreurd, wanneer de quaestie van wantrouwen in het debat werd geworpen. Het debat geraakte dan uit zijn verband, want bij de zaak kwam dan ook nog de persoon, en dikwijls heb ik gezien dat bij zoodanige gelegenheid de persoon de zaak met zich medesleepte. Of dit nu ook het geval is geweest in de andere Kamer, weet ik niet. Maar ik herhaal, dat het mij altijd leed heeft gedaan, wanneer de quaestie van vertrouwen zoo maar in het debat werd geworpen, en ik heb meermalen gemeend dat het gebeurde, omdat men *au bout de son latin* was met goede argumenten. Dit is hier echter zeker het geval niet geweest, want wij hebben gezien dat het den Minister aan argumenten, en goede argumenten, niet heeft ontbroken.

Wat hiervan zij, ik heb gemeend den indruk, dien het debat op mij heeft gemaakt, te moeten wedergeven. Ik zal er niet verder van spreken, want het was, mijns inziens, niets anders dan een verschil van inzicht tusschen een Minister en leden der Kamer op financieel gebied. Ik stel mij voor, dat de quaestie zich ook juist omgekeerd had kunnen voordoen, dat de Minister had voorgesteld 33 millioen te leenen en dat leden der Kamer gezegd hadden: neen, dat is niet genoeg, wij moeten 43 millioen leenen. Het eene kan even goed als het andere geschieden.

Ik zal er verder niets meer van zeggen. Ik verklaar gaarne, dat ik zal stemmen voor deze wet, omdat ik overtuigd ben dat, al wordt er ook te veel geleend, de Minister er toch een goed gebruik van zal maken.

Nog een enkel woord ten slotte. De geachte spreker uit Zuidholland heeft straks gezegd, dat wij nog veel moeten betalen voor dat onze finantien weder in evenwigt zullen zijn. Wij kunnen den bodem onzer schatkist zien, en ik vrees dat in volgende jaren die bodem nog wel eens meer zal te zien zijn, en daarom is het plicht voor Regering en Vertegenwoordiging, toe te zien dat er zuinigheid heersche in de uitgaven, dat men niet uitgeve dan wat noodig is. De Minister van Finantien heeft een memorandum opge maakt voor zijne ambtgenooten. Ik hoop dat hij een afschrift van dat memorandum, met groote duidelijke letters, aan zijne ambtgenooten voor de defensie en ook voor den waterstaat zal hebben gezonden. De uitgaven voor de defensie zijn in de laatste vijf jaren met ruim 46 procent toegenomen. Zullen de oogen dan nooit eens open gaan? Zal men dan altijd in dien grondeloozen kolk jaar op jaar onze millioenen blijven storten? Honderde millioenen zijn reeds in dien kolk geworpen, en wat is er voor verkregen? Indien men 10 millioen op de begroting van Oorlog bezuinigde, wij zouden de Indische baten bijna terug hebben en het financieel evenwigt zou spoedig weer hersteld zijn. Ook bij de openbare werken dient de Regering met matigheid te werk te gaan. Ik hoop dat zij, voordragten daartoe doende, geheel en al overtuigd zal zijn van het nut dier werken en dat zij niet te veel openbare werken bij ééne voordragt zal voorstellen, want dan kon het wel eens den schijn hebben alsof het eene voorstel het andere met zich moet medeslepen. Dat er wel eens ondoordacht met die werken wordt gehandeld, is, meen ik, nog dezer dagen gebleken. Indien wij de laatste spoorwegwet, van 1875, eens weder moesten maken, ik vertrouw, dat de weg Nijmegen-Amersfoort er nu wel uit zou blijven, en daarom beveel ik der Regering aan om niet te veel zaken in één ontwerp voor te dragen, en er liever 2 of 3 wetten van te maken. Dan is in den regel het oordeel der Vertegenwoordiging vrijer.

De heer **Gleichman**, Minister van Finantien: De geachte spreker uit Overijssel is teruggekomen op een misverstand, dat tusschen eenige leden der Tweede Kamer van de Staten-Generaal en den Minister van Finantien ontstaan was naar aanleiding van de indiening van een amendement. Ik meen recht te hebben van een misverstand te spreken omdat werkelijk de bedoeling, die bij mij voor-

zat toen ik de aanneming van het amendement ontraadde, nader duidelijk is weergegeven in hetgeen ik de eer had op te merken in antwoord op verschillende afgevaardigden, die mijne bedoeling hadden misverstaan. Wanneer de geachte spreker uit Overijssel de goedheid heeft het *Bijblad* op te slaan, waarin het verslag der bedoelde zitting is opgenomen, dan betwijfel ik of hem de indruk zal bijblijven, dat de Minister van Finantien bij die gelegenheid de portefeuille-quaestie heeft gesteld, dat hij bij die gelegenheid doelde op een votum van wantrouwen, dat hem boven het hoofd hing. Het gewigt dat aan die discussie werd gehecht sprong mij van den aanvang af zoozeer in het oog, dat ik mij onthouden heb in de stenographische aantekeningen, die mij van geheel het slot der zitting, bevattende de discussie over het amendement werden voorgesteld, tittel of jota te veranderen. De gedachtengang kan daardoor minder geleidelijk zijn, stijl en vorm laten nu in druk, nog meer dan gewoonlijk bij mij het geval is, te wenschen over. Maar wil men de bedoeling kennen, zooals ik die op het oogenblik uitdrukte, men hebbe de goedheid mijne woorden na te lezen.

Welke was nu de bedoeling? Niet van een votum van wantrouwen is door mij gesproken, maar van eene zekere douce violence, die men den Minister wilde aandoen. Nu geef ik volkomen toe dat, waar ik dacht aan de mogelijkheid dat ik, de 10 millioen missende, spoediger dan thans met een nieuw leeningsvoorstel zou moeten komen, spoediger dan thans weer de vraag zou te overwegen hebben of de Nederlandsche Staat zich tot de geldmarkt zou moeten wenden om geld, ik die overweging minder aangenaam vond. De Nederlandsche Staat is gelukkig de aanraking met de beurs ontwend. Men kan daarom wellicht zich minder gemakkelijk verplaatsen in den toestand van den Minister van Finantien, die de zekerheid voor oogen heeft, dat hij vroeg of laat een beroep zal moeten doen op het crediet. Wanneer dat beroep wordt gedaan voor eenmaal en men dan met gerustheid voor zich en voor anderen kan verklaren, dat men in den eersten tijd van die bij uitnemendheid materiele zorg voor de kas zal zijn ontslagen, dan bestaat er tegen het wagen dier poging en het doen van dat beroep minder bezwaar. Maar voorziet men, dat door het bedrag der aangevraagde leening te vermindere het oogenblik verhaast wordt waarop wederom soortgelijke poging zou kunnen ter sprake komen, dan gevoelt men levendig, dat de overwegingen, die men dan op nieuw aan dit onderwerp zal moeten schenken, andere overwegingen van even ernstigen aard zouden kunnen bemoeielijken.

Twee argumenten voerde ik aan tegen het amendement; hetzij mij geoorloofd die argumenten op nieuw met alle bescheidenheid aan het oordeel van den geachten spreker te onderwerpen.

Het eene — ik noemde het reeds — is het belang om de markt niet te vermoeien, om niet te herhaaldelijk te komen met eene vraag om geld. Het tweede is het belang om de zaak zóó te leiden, dat wij den gang der zaken een paar jaren kunnen aanzien.

Wij staan aan het eind van een tijdvak, waarin soms 20 à 30 millioen 's jaars uit de Indische baten in de Nederlandsche schatkist vloeiden; wij staan aan het einde van het tijdvak in dien zin, dat die baten ons in de laatste jaren hebben ontbroken. Welk bedrag voortaan uit die baten in onze schatkist zal vloeijen zal later moeten blijken; maar uit een oogpunt van staatsbeleid acht ik het wenschelijk, dat wij ons over den voet waarop wij voortaan zullen huishouden met kalmte beraden, en dat wij de groote quaestien, die door den Minister van Kolonien en mij moeten worden overwogen en hier moeten worden opgelost, rustig onder de oogen zien.

De geachte afgevaardigde eindigde met eene aanbeveling tot matigheid en zuinigheid. Hij vermeldde zeker memorandum door mij in de stukken aangestipt. Ik stel dat stuk gaarne te zijner beschikking; het werd door mij ter hand gesteld aan alle mijne ambtgenooten, óók die van Oorlog, van Marine, óók aan dien voor Waterstaat. Mij dunkt, waar twijfel bestaat aangaande de vraag of de

Indische baten zullen blijven vloeijen, en zoo ja, tot welk bedrag, daar behoeft men zich minder dan vroeger te bekommeren over te groote vrijgevigheid in het vaststellen en uitvoeren van openbare werken. Vroeger gold de vraag bij de overweging dier werken, of het geld er was, — en in dat geval had men het slechts voor het nemen; — thans zal allereerst de vraag moeten gesteld worden, of het werk het geld waard is, of het den last waard is die daardoor op de bevolking zal moeten worden gelegd. Dit is een drijfveer tot zelfbeperking, die, naar ik meen, in den zin van den geachten afgevaardigde niet zonder gunstig resultaat zal blijven.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsontwerp tot het aangaan van eene geldleening ten laste van den Staat, wordt met algemeene stemmen aangenomen.

V. Het WETSONTWERP TOT AANVULLING VAN ARTIKEL 1240 VAN HET BURGERLIJK WETBOEK.

VI. Het WETSONTWERP TOT VERNIEUWING DER BESTAANDE HYPOTHECAIRE INSCHRIJVINGEN.

VII. Het WETSONTWERP TOT VERHOOGING VAN HOOFDSTUK VI DER STAATSBEGROTING VOOR 1878.

VIII. Het WETSONTWERP TOT VASTSTELLING VAN UITGAVEN WEGENS VERSTREKKINGEN DOOR HET DEPARTEMENT VAN MARINE, DIENST 1878.

IX. Het WETSONTWERP TOT BESCHIKBAARSTELLING VAN GELDEN WEGENS DOOR HET DEPARTEMENT VAN OORLOG GE-DANE VERSTREKKINGEN VOOR DE DIENST VAN 1878.

Deze wetsontwerpen worden achtereenvolgens zonder beraadslaging met algemeene stemmen aangenomen.

De heer **Smitz**, lid der Commissie voor de Verzoekschriften, brengt de navolgende verslagen uit:

I. L. H. Dijkhuis, voorzitter, en J. M. Wieringa, secretaris, der vereeniging „Belastingstelsel”, gevestigd te Roode Haan, gemeente Leens, hebben zich bij adres tot uwe Vergadering gewend, te kennen gevende, dat genoemde vereeniging in hare vergadering van 30 Mei jl., waar het wetsontwerp op het regt van successie en van overgang bij overlijden in de regte linie een punt van behandeling heeft uitgemaakt, met groote meerderheid van stemmen het wenschelijk heeft geacht, dat gemeld wetsontwerp tot wet worde verheven, en met algemeene stemmen heeft besloten het bestuur der vergadering op te dragen zich te dier zake tot deze Kamer te wenden.

Adressanten, geene verdere gronden aanvoerende, verzoeken, naar aanleiding van het bovenvermelde, dat uwe Vergadering aan meergemeld wetsontwerp hare goedkeuring hechte.

Uwe Commissie heeft de eer voor te stellen dit adres neder te leggen ter griffie ter inzage voor de leden.

II. In handen uwer Commissie voor de Verzoekschriften zijn gesteld een aantal adressen, houdende bezwaren tegen het ontwerp van wet op het regt van successie en van overgang bij overlijden in de regte linie, en wel van:

F. Heggen en 50 anderen te Susteren;
P. H. Everts en 77 anderen te Sevenum;
F. W. Esser en 37 anderen te Gennep;
J. K. Janssen en 76 anderen te Helden;
het gemeentebestuur van Sittard;
J. W. Smeijers en 59 anderen te Stamproy;
F. H. Tomaers en 30 anderen te Thorn;
G. Volkhemer en 68 anderen te Maastricht;
J. Janssen en 73 anderen te Eysden;
Th. Roelofs en 57 anderen te Mook en Middelaer;
J. S. Henssen en 46 anderen te Noorbeek;
H. H. Timmermans en 21 anderen te St. Odiliënberg;
W. Franssen en 64 anderen te Kerkrade;

het hoofdbestuur der Maatschappij van Landbouw in Limburg;

graaf d'Ansembourg en 117 anderen te Gulpen;
A. Couwmans en 143 anderen te Schinnen;
H. W. K. Berger en 127 anderen te Venlo;
K. W. Moers en 85 anderen te Nieuwenhagen;
W. W. Hermans en 51 anderen te Broekhuysen;
Theunissen, notaris, en 82 anderen te Urmond;
F. Brand en 20 anderen te Wijlre;
J. A. Kallen en 39 anderen te Spaubeek;
J. M. Smeets en 56 anderen te Geulle;
A. Verhorst en 54 anderen te Buggenum;
K. V. Hommerich en 34 anderen te Heer;
A. Kolten en 112 anderen te Kessel;
J. Stassen en 54 anderen te Ulestraten;
B. Bos en 85 anderen te Grubbenvorst;
G. Korten en 116 anderen te Beek;
W. Lenkens en 28 anderen te Horn;
G. Derks en 35 anderen te Ottersum;
J. M. Maessen en 26 anderen te Strucht;
H. Rutten en 32 anderen te Beegden;
R. Severijns en 52 anderen te Heel en Panheel;
J. de Pelsertzen en 56 anderen te Oud-Valkenburg;
J. Donden en 11 anderen te Nuth;
baron Weichs de Wenne, lid der Provinciale Staten van Limburg en burgemeester en 49 anderen te Warnsum;
G. A. Canoy en 40 anderen te Baexem;
J. P. Brouwers en 133 anderen te Cadier en Keer;
jhr. K. Pichot van Slijpe en 19 anderen te Amby;
H. Moors en 150 anderen te Herkenbosch en Melick;
C. Jennen en 79 anderen te Grevenbicht;
J. D. van Wersch en 45 anderen te Simpelveld;
J. v. Schoffeler en 17 anderen te Jabeek;
H. J. Pottgens en 75 anderen te Eygelshoven;
baron de Keverberg d'Aldengoor en 65 anderen te Haelen;
P. H. Pijpers en 63 anderen te Elslloo;
J. J. Eskens en 37 anderen te Schaerberg;
J. Smeets en 69 anderen te Voerendaal;
J. S. Becker en 33 anderen te Schinveld;
A. F. Scheiner en 53 anderen te Borgharen;
H. de Guasio en 61 anderen te Valkenburg;
J. H. Meeuwissen en 35 anderen te Linne;
A. J. Coenen en 100 anderen te Weert;
J. W. Keugen en 49 anderen te Itteren;
J. Keulen en 15 anderen te St. Pieter;
F. Folmer Az. te Groningen;
Jos. Houtvast en 30 anderen te Oirsbeek;
W. Brouwers en 57 anderen te Meerssen;
P. C. Cornelis en 68 anderen te Houthem;
H. J. Goessens en 29 anderen te Amstenrade;
P. D. Pelzer en 34 anderen te Ubach over Worms;
G. Janssen en 41 anderen te Berg en Terblijt;
J. M. Maessen en 12 anderen te Schin op Geulle;
de gemeenteraad van Bingelrade;
W. Ernon en 55 anderen te Mheer;
C. Bruls en 22 anderen te Tegelen;
A. Erens en 24 anderen te Wijnandsrade.

In deze adressen, nagenoeg alle gelijkluidend, wordt tegen de voorgestelde belasting aangevoerd dat zij dwingt de geheimen der families bloot te leggen, haar crediet aantast, den familiegeest ondermijnt, dat zij is onregtvaardig omdat zij ongelijkmatig zal drukken, als treffende in de eerste plaats den grondbezitter, terwijl voor de houders van roerende goederen (effecten enz.) de ontduikingen alligt, zoo niet in den regel, ten minste dikwijls een lok-aas der beproefde geldzucht zullen worden, en alzoo de moraliteit van het volk dreigen te doen verloren gaan.

Daar al de voormelde verzoekschriften betrekking hebben op een aanhangig wetsontwerp, heeft uwe Commissie de eer voor te stellen ze neder te leggen ter griffie ter inzage voor de leden.

De Vergadering vereenigt zich achtereenvolgens met de voorgestelde conclusien.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.